

АКСІОГЕНЕЗ УЯВЛЕНЬ УЧНІВ ПТНЗ ПРО ПРОФЕСІЙНИЙ УСПІХ

Валерій Орлов,

*доктор педагогічних наук, професор,
провідний науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри
Інституту професійно-технічної освіти НАПН*

КЛЮЧОВІ СЛОВА: уявлення про успіх, аксіологія, аксіогенез, смисл життя, професійний успіх, учні ПТНЗ, викладачі

Реферат

У статті йдеться про зміни в ціннісних уявленнях людини, зокрема, уявленнях про професійний успіх учнів і викладачів ПТНЗ, які автор розглядає як особливу форму активності у пошуках смислу життя, сенсів навчальної і професійної діяльності, характерну для професійного становлення в особистісному розвитку учнів ПТНЗ, майбутніх фахівців у різних галузях виробництва.

Існує безліч концепцій цінностей, її типологій. Цінність, як стверджують мислителі, поліфункціональна. Категорія «цінність» найчастіше використовується поряд з такими поняттями, як: «успіх», «благо», «ідеал», «еталон», «норма» та ін. Таким чином, в науці використовуються різні ознаки, що об'єднані категорією «цінність». Завдання автора полягало у виокремленні універсальних ознак, що зберігаються як ціннісні ставлення до уявлень викладачів і учнів про професійний і життєвий успіх.

В Україні уявлення молоді про життєвий і професійний успіх формуються в умовах оновлення середовища існування, змін в ієрархічній структурі життєвих цінностей особистості і, як результат, суперечливості системи цінностей, що детермінують успіх. Ціннісні уявлення, у свою чергу, закономірно відображають домінуючу в суспільстві систему цінностей як показника розвитку культури і суспільства. Вивчення цінностей молоді щодо життєвого і професійного успіху дає змогу виявити ступінь її адаптації до нових умов, визначити її інноваційний потенціал, що впливає на розвиток українського суспільства в майбутньому.

Розвиток в учнів ПТНЗ ціннісних уявлень про професійний успіх вимагає створення суб'єктами освітнього процесу педагогічних умов, необхідних для підвищення ступеня суб'єктності майбутнього робітника за допомогою розкриття його потенційних можливостей та активізації внутрішніх особистісних ресурсів, що сприяє успішному професійному самовизначенню, проектуванню та реалізації особистої професійної перспективи в майбутньому.

Модельований процес педагогічного супроводу формування в учня уявлень про професійний успіх у процесі життєвого і професійного самовизначення розглядається автором як сприяння в розкритті потенційних можливостей та ресурсів і є відкритою педагогічною системою, котра

передбачає здійснення різноманітних видів і форм діяльності суб'єктів у спеціально організованому соціальному й освітньому просторі з метою профорієнтаційної взаємодії, професійної підготовки і професійного становлення.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Дослідницьке поле проблеми формування уявлень учнів ПТНЗ про професійний успіх і ціннісні позиції особистості досліджується у міждисциплінарному контексті, утвореному синтезом гуманітарних наук: психології і педагогіки, соціології і культурології, аксіології і філософії. У такому обширі уявлення про професійний успіх розглядають як особливу форму активності учнів і викладачів професійної школи щодо пошуків смислу життя й усвідомлення цінностей, що є особистісно значущими, і до яких варто долучатися у той чи інший спосіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Одним з перших таку форму активності виокремив В. Франкл, досліджуючи філософські підходи до проблеми пошуків людиною сенсу життя і сенсу діяльності. Намагаючись допомогти людині в пошуках власного смислу життя, В. Франкл визначав такі шляхи, за допомогою яких людина спроможна надати власному буттю ознаки змістовності, осмисленості, значущості. Серед виокремлених напрямів найбільш важливими визнано такі три: шлях творчої самовіддачі – цінності творення; шлях позитивних емоцій, переживань, почуттів – цінності переживань; шлях прийняття власної долі, знаходження смислу свого існування в ситуаціях, що здаються безвихідними і безглуздими – цінності ставлення [1, с.37, с.89, с.127].

Проблема формування смислу, яка детермінує активність свідомості, особистісної діяльності, здатна актуалізувати і проблему професійного розвитку, а також навпаки: усвідомлення, осмислення проблеми професійного розвитку людини активізує саме ті напрями руху свідомості, які стимулюють пізнавальні процеси і процес самовдосконалення майбутнього робітника. Пізнання смислу дає знання, розуміння, розкриває його і тяжіє до глибини. Природа смислу – діалогічна, як і діалогічна природа людської свідомості. Тільки вона виправдовує людське життя, діяльність і пізнання. Щодо цього, А. де Сент-Екзюпері писав: «Той, хто працює киркою, хоче, щоб у кожному його ударі був сенс. Коли киркою працює каторжник, то кожен удар кирки принижує працівника. Проте, якщо кирка в руках дослідника, то кожний її удар звеличує дослідника. Каторга не там, де працюють киркою, і жахлива вона не тим, що це – важка праця. Каторга там, де удари кирки позбавлені смислу, а праця не єднає людину з людьми» [2, с.145-146].

Аналіз сенсу життя, життєвого шляху не може обходити увагою проблему життєвого і професійного успіху як соціальної та особистісної

значущості людських вчинків і життєдіяльності загалом. За твердженням К. Ясперса, людина стає тим, ким вона є, завдяки справі, яку вона робить своєю. Тому призначення людини виявляється в ході діяльності щодо зміни себе, зміни своїх ціннісних орієнтацій [3]. Суть філософського підходу до проблеми формування уявлень про цінності людського життя пов'язана з розвитком аксіології. Значний внесок у вивчення проблем формування ціннісних орієнтацій особистості вніс німецький філософ П. Ріккер, який стверджував, що «проблема цінності є проблема «значущості» (Geltung) цінності, і це питання у жодному випадку не збігається з питанням про існуванні акта оцінки... Цінність є значимою навіть і за відсутності акта оцінки, що виражає те чи інше до неї ставлення» [4, 459].

Становлення і розвиток ціннісних орієнтацій, уявлень, позицій, тобто аксіогенез особистості представлений в наукових працях як «розгортання її суб'єктних здатностей у цілісній ситуації буття, голографія якої обіймає індивідний, власне суб'єктний, соціально-особистісний, індивідуальний та універсальний рекурентні ряди з прогресивним ускладненням ціннісно-духовних устремлінь людини» [5, с. 11].

Метою статті (постановка завдання) є: висвітлення особливостей формування системи ціннісних орієнтацій учнів ПТНЗ, майбутніх робітників, в їхніх уявленнях про професійний успіх і розвиток здатності до планування власної професійної кар'єри в майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Світоглядні уявлення молоді про життєвий і професійний успіх в Україні формуються в умовах оновлення середовища існування, змін в ієрархічній структурі життєвих цінностей особистості і, як результат, суперечливостей у системі цінностей, що детермінують успіх. Ціннісні уявлення, в свою чергу, закономірно відображають пріоритетні цінності як показники розвитку культури і суспільства. Вивчення ціннісних орієнтацій молоді щодо життєвого і професійного успіху дає змогу виявити ступінь її адаптації до нових умов, визначити інноваційний потенціал, що певною мірою впливає і на розвиток українського суспільства загалом.

Філософський підхід до формування теоретико-методологічної бази дослідження аксіогенезу уявлень дає можливість виділити низку концептуальних ідей щодо цінності. У першу чергу, йдеться про дослідження цінностей, в яких акцент робиться на значущості. Тобто, цінність визначається як значущість об'єкта для задоволення потреб суб'єкта. Проте значення може бути як позитивним, так і негативним, а цінність – це завжди позитивна значимість об'єкта.

Частина дослідників обстоюють інакшу позицію щодо значущості цінності, диференціюючи її позитивне і негативне значення. На думку авторів, категорії краси і потворності, добра і зла мають однакову ціннісну природу. Проте ми розділяємо міркування, що цінності властиве лише позитивне значення. Саме тому вона називається цінністю, що є цінною стосовно суб'єкта. Так, наприклад, А. Гулига пише: «Цінностей зі знаком мінус не буває... У теорії цінностей всі величини мають знак плюс... У теорії

цінностей сама протилежність позитивна... Позитивною протилежністю краси є не потворне, а інша краса, позитивною протилежністю добра – інше добро» [6, с. 43-44]. Таким чином, у наведеній концепції увагу зацентровано на такій істотній характеристиці цінності, як її значущість для суб'єкта.

Ми визнаємо пізнавальні можливості даної концепції в аналізі природи цінності. Однак її основний недолік – у домінуванні процесу споживання цінності суб'єктом. Зауважимо: цінність пов'язана не тільки зі споживанням, а й із творенням, оновленням, змінами. Зважаючи на це, постала необхідність висвітлення іншої концепції цінності – «оцінної». Змістове наповнення концепції утворене ідеями, в яких увагу зосереджено на оцінці як специфічній формі існування цінності. Отже, цінність визначається як критерій і способи оцінки значущості об'єкта, виражені в моральних принципах, нормах, ідеалах, установках, цілях. У такому напрямі цінність репрезентовано в дослідженнях С. Анисимова [7], В. Діденка [8].

Особливий інтерес становить проблема формування системи цінностей в учнів ПТНЗ, майбутніх робітників щодо життєвого і професійного успіху. Першою особливістю системи цінностей молодого покоління є усвідомлення процесу її утворення в просторі конфлікту поколінь. Йдеться про кризу виховної функції старшого покоління, що часом проявляється в недостатній готовності певної частини викладачів ПТНЗ підготувати учнів до повноцінного життя в оновленому середовищі.

Порушення наступності у взаємодії поколінь зумовлене:

- по-перше, тим, що старше покоління викладачів ПТНЗ часто є носіями цінностей радянського періоду, що не завжди сприяє досягненню успіху в новому середовищі, відповідно, й молоді люди далеко не завжди поділяють думки викладачів і майстрів виробничого навчання про життєвий і професійний успіх;

- по-друге, з віком знижується здатність швидко адаптуватися до постійних інновацій, адже, нове не засвоюється дорослими настільки швидко, як молоддю.

Виникає невідповідність уявлень старшого покоління зміненим завданням нового часу. Таким чином, складається унікальна ситуація: в соціалізацію вступає не тільки молодь, а й старше покоління.

Соціологи стверджують, що загальна система цінностей батьків не сформована, про що свідчить неоднозначність сприйняття і трактування окремих цінностей. Так, наприклад, старше покоління керується у своїй поведінці такими стереотипами, як: «головне – це повага до традицій, звичаїв, норм, визнаних більшістю»; «для людини важливіше співвіднесення свого особистого життя з життям свого покоління» [9, с. 98]. Таким чином, старше покоління більш зорієнтоване на суспільні цінності – цінності всього суспільства. Тому успіх в їхніх уявленнях – це прагнення бути такими, як усі. Найчастіше викладачі орієнтовані на стратегію конформізму в досягненнях. Однак ми вважаємо, що говорити про абсолютну відсутність наступності між учнями і викладачами – не зовсім коректно. Швидше, варто говорити про порушення механізмів формування уявлень про життєві і професійні

цінності, а, відповідно, про життєвий і професійний успіх.

У педагогічній взаємодії викладачів і учнів ПТНЗ слід враховувати дію двох механізмів: наступності й мінливості. У суспільстві, що стабільно розвивається, механізм наступності є основним механізмом формування системи цінностей учнівської молоді, майбутніх робітників, для яких уявлення про успіх формується за прикладом батьків, викладачів, майстрів виробничого навчання, а вже потім – під час виробничої практики, прикладом стає успіх людей конкретної професії. Значна частина уявлень про успіх у такому соціумі не «застаріває». Дані уявлення є актуальними і після певного періоду часу. Таким чином, система ціннісних уявлень стабільного суспільства є відносно стійкою.

У суспільстві, що розвивається нестабільно, на перший план виходить механізм мінливості. Формування системи цінностей в учнівської молоді пов'язано, насамперед, із засвоєнням цінностей, що, на їх думку, відповідають часу, а не з відтворенням цінностей, сформованих у минулі часи. Тобто йдеться про механізм адаптації до нових умов, а не «механізм відтворення цінностей». Сучасна молодь керується, насамперед, такими стереотипами, як: «головне – ініціатива, підприємливість і пошук нового»; «виділятися серед інших і бути яскравою індивідуальністю значно краще, ніж бути, як усі»; «для людини, насамперед, важлива оцінка свого особистого життя за своїми власними індивідуальними критеріями» [9].

Особливість аксіогенезу уявлень учнівської молоді про успіх у сучасних умовах полягає в тому, що їх формування відбувається в умовах кризи інституту освіти, викликаній непослідовністю реформ. По-перше, найважливішим завданням системи професійної освіти є формування світогляду – системи моральних переконань й уявлень учнівської молоді про своє майбутнє. Воно має бути, з одного боку, стійким, щоб «не розпадатися на частини», з іншого – гнучким, «коригуватися» залежно від вимог середовища, що постійно оновлюється.

По-друге, завданням системи професійної освіти є формування і розвиток професійної компетентності в контексті позитивного ставлення до набутого суспільством досвіду попередніх поколінь. Отже, система професійної освіти повинна формувати певний нормативний ідеал робітника, здатного до працевлаштування і конкурентоздатного на сучасному ринку праці.

Наразі система професійної освіти України більшою мірою реалізовує свою навчальну функцію, меншою – виховну, людинотворчу, соціалізаційну. Це спричинено відсутністю єдиної стратегії професійної освіти, яка би зумовлювала процес формування світогляду молодої людини. Критичне переосмислення минулого призвело до того, що один і той же вчинок, одна і та ж дія оцінюється як позитивно, так і негативно. Отже, можна говорити про нестійкість уявлень учнівської молоді, суперечливості в її ціннісних орієнтаціях на успіх у житті. Крім того, суперечливість у ціннісних орієнтаціях молоді зумовлена диференціацією як у сфері загальної, так і в сфері професійної освіти – нерівним доступом до отримання якісних освітніх

послуг.

Ми не повинні ігнорувати таку особливість, що формування системи цінностей молодого покоління відбувається в умовах дегуманізації засобів масової інформації й неконтрольованого простору Інтернету. Це – дієвий чинник, що активно втручається у формування морального, естетичного, ціннісного світу учнівської молоді.

У суспільстві, що розвивається відносно стабільно, засоби масової інформації демонструють декілька моделей досягнення успіху. Всі ці моделі об'єднані стійким ставленням до загальноприйнятих цінностей: визнання цінності добра, правди, і засудження зла, насильства.

У нестабільному суспільстві, яким є сучасне суспільство в Україні, ЗМІ транслюють суперечливі моделі досягнення успіху. Їх суперечливість зумовлена неоднозначним ставленням до цінностей: з одного боку, йдеться про цінності добра, краси, правди, з іншого, – романтизується насильство, нав'язуються цінності зла, неподобства, брехні як способів досягнення успіху в умовах сучасного суспільства. Нині у засобах масової інформації демонструється, перш за все, модель самоствердження однієї людини за рахунок пригнічення інших, меншою мірою – модель самоствердження реалізовується завдяки особистим зусиллям, спрямованим на творення матеріальної чи духовної культури. Тому викладачам ПТНЗ доводиться констатувати сумні наслідки впливу оточуючого середовища – існування у свідомості учнів таких стереотипів у досягненні успіху, як: «йти по головах»; «не завжди потрібно прагнути до правди, іноді для досягнення своєї мети потрібна брехня»; «мета виправдовує засоби», «краса не врятує світ», «добро не завжди перемагає зло», «перемагає сила», «нахабність – друге щастя».

У своїх уявленнях про життєвий і професійний успіх молодь неоднорідна. З одного боку, існує подібність уявлень учнівської, студентської та працюючої молоді про життєвий успіх, детерміноване схожими умовами формування певної соціальної групи. З іншого – існують відмінності в уявленнях учнівської, студентської та працюючої молоді. За нашими спостереженнями, маємо підстави стверджувати, що уявлення учнів ПТНЗ, при спільності вікових характеристик, мають істотні відмінності від учнів загальноосвітніх шкіл.

Вважаємо, що зміна характеристик домінувального виду діяльності учнів ПТНЗ визначає ступінь їхньої соціальної зрілості – самостійності в досягненні життєвого успіху і відповідальності за свої досягнення чи поразки в майбутній професійній діяльності. Зміна таких суб'єктивних факторів як потреб і ціннісних орієнтацій детермінує усвідомлене чи неусвідомлене прийняття референтних груп, з якими учні загальноосвітньої школи й учні ПТНЗ порівнюють свої досягнення. Зміна системи цінностей недавнього учня школи, а тепер вже учня ПТНЗ, зумовлює, у свою чергу, ієрархію життєвих цілей, відповідних певному етапу розвитку особистості, реалізація яких і буде успіхом.

У цілому, варто виділити таку позитивну тенденцію у свідомості та поведінці учнів ПТНЗ, як орієнтація на індивідуалізм у досягненні успіху.

Учні більшою мірою орієнтовані не на суспільні цінності (як це намагаються пропагувати педагоги), а на групові – цінності певної референтної групи. Учнів ПТНЗ вирізняє, з одного боку, протест щодо норм, цінностей, установок, моделей поведінки дорослих, а з іншого – внутрішньо груповий конформізм.

Формування в учнів ПТНЗ уявлень про професійний успіх вимагає створення суб'єктами освітнього процесу педагогічних умов, необхідних для підвищення ступеня суб'єктності майбутнього робітника за допомогою розкриття його потенційних можливостей та активізації внутрішніх особистісних ресурсів, що сприяє успішному професійному самовизначенню, проектуванню та реалізації особистої професійної перспективи в майбутньому.

Успішному формуванню уявлень про професійний успіх сприяє низка педагогічних умов:

- настановчі, що охоплюють зміни в ціннісних орієнтаціях у значенні дотримання принципів діяльнісного опосередкування, особистісно-орієнтованої взаємодії та диференційованого підходу до учнів, принципу консолідації ресурсів суб'єктів освітнього процесу та діалектичного розвитку;

- процесуально-проектувальні та суб'єктно-перетворювальні, що уможливають розробку моделі педагогічного супроводу учня ПТНЗ та відображають зміст і логіку формування в нього уявлень про професійну кар'єру;

- інструментально-технологічні, котрі передбачають застосування в процесі педагогічного супроводу формування у майбутнього робітника уявлень про професійну кар'єру за допомогою розвивальних й евристичних технологій.

Модельований процес педагогічного супроводу формування в учнів уявлень про професійний успіх у процесі життєвого і професійного самовизначення розглядається нами як сприяння розкриттю його потенційних можливостей та ресурсів, це відкрита педагогічна система, що передбачає здійснення різноманітних видів і форм діяльності суб'єктів у спеціально організованому соціальному й освітньому просторі у процесі профорієнтаційної взаємодії, професійної підготовки і професійного становлення.

Реалізація відповідних педагогічних умов відкриває можливість для виникнення такого позитивного явища в молодіжному середовищі, як здатність у своїх уявленнях не тільки адаптуватися до існуючих моральних і матеріальних цінностей, а й уміння створювати їх. Першим поштовхом може стати обговорення з учнями такого, наприклад, тексту: *«Людину з великою кількістю грошей можна вважати багатою людиною. Але чи дійсно це успішна людина? Кожна людина ставить перед собою мету і прагне до її досягнення. Досягнення бажаної мети в житті – це і є успіх. Людина, яка не має мети в житті і не прагне до досягнення цілі, не може стати успішною людиною. Вона може бути багатою, бідною, здоровою, слабкою або якою*

завгодно, але не може стати успішною.

Поставити перед собою мету – завдання не складне. Але досягти бажаної мети – це значно складніше!

Щоб бути успішною людиною, багатства і здоров'я недостатньо. Людина має бути психічно і фізично підготовленою до досягнення мети. Навіть бідна людина може стати успішною, якщо вона досягає того, чого хоче. Успішна людина має бути мудрою, терплячою і здатною досягти бажаної мети. Однак, цим володіють не всі. Лише деякі наділені такими особливими здібностями. Загалом, вчені називають успішними осіб, які мають величезне терпіння, розвинуті інтелектуальні здібності, фізично підготовлені для досягнення бажаної мети. Але деякі люди не в змозі досягти своєї мети. Не раз чуємо, як говорять: «Гроші вирішують багато питань». Абсолютно правильно, але водночас, і без них багато людей стали успішними.

Той, хто робить постійні зусилля на шляху досягнення своєї мети і йде до успіху, той стає успішною людиною. Він стає нею вже тоді, коли думає, що потрібно йому для досягнення мети. Надія є ще одним фактором. Деякі люди іноді знаходяться на межі досягнення успіху, але, зрештою, не досягають його. Відсутність надії веде до провалу. Великий вчений сер Томас Алва Едісон після тисячі зусиль став успішною людиною. Він поставив за мету: винайти електричну лампочку і намагався це зробити 999 разів, та лише на тисячному зусиллі досяг своєї мети. Тож, якби Едісон відмовився від досягнення своєї мети, у нас могло б і не бути електричної лампочки. Знімаю перед ним капелюха! Щоб бути успішною людиною, щоб насолоджуватися успіхом, потрібно проявити максимум волі, зусиль, розуму, використовуючи кожну мить життя. У результаті – ми досягаємо успіху. Час іде ...».

Після обговорення такого або подібного тексту, є сенс запропонувати учням написати невеликий твір на тему: «Мій ідеал успішної людини», або відповісти на запитання, які вони для себе виберуть, однак, не менше десяти:

- 1) як Ви розумієте вислів «успішна людина»?
- 2) що означає успіх особисто для Вас?
- 3) пригадайте Ваші особисті успіхи. Назвіть їх.
- 4) хто серед Ваших знайомих має значні успіхи? А чому ?
- 5) яким був Ваш останній успіх? Коли це відбулося?
- 6) якими якостями відрізняється успішна людина, а якими рисами характеризують невдахи?
- 7) чи є різниця між життєвим і професійним успіхом? Обґрунтуйте свою думку.
- 8) які у Вас є риси характеру, що сприяють досягненню успіху?
- 9) що перешкоджає Вам досягати помітних успіхів?
- 10) які цілі Ви поставили перед собою на цей місяць?
- 11) які цілі Ви поставили перед собою на цей тиждень?
- 12) які цілі Ви поставили перед собою на сьогоднішній день?
- 13) яких цілей Ви досягли за останній рік, останній місяць, останній тиждень, вчора?

14) як можна зменшити зовнішній вплив на здійснення Ваших планів ?

15) чи допомагаєте Ви іншим людям досягати успіху? (кому, яким чином?).

У подальшому учні будуть намагатися самі висловлювати думки щодо своїх уявлень про професійний і життєвий успіх, що дає привід для подальших бесід і сприяє позитивним змінам у їхніх уявленнях, а, відповідно, й цілеспрямованим діям щодо самовизначення і професійного самовдосконалення.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Розвиток ціннісних орієнтацій особистості майбутнього робітника є одним із важливих напрямів у контексті формування його уявлень про професійну кар'єру. Створення педагогічних умов щодо формування уявлень про професійний успіх є теоретично обґрунтованим вітчизняними і зарубіжними дослідниками. За результатами наших досліджень доведено, що сформованість уявлень про професійний успіх і здатність до планування власної професійної кар'єри позитивно впливає на зростання успішності учнів у навчанні, ставлення до оволодіння професією, розвитку власної професійної компетентності.

Література

1. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл.– М.: Прогресс, 1990. – 367 с.
2. Экзюпери де С. Ночной полёт. Планета людей / Повести: Пер. с франц. / С. де Экзюпери – М.: Госполитиздат, 1957. – 200 с.
3. Ясперс К. Смысл и назначение истории: Пер. с нем. 2-е изд. – М.: Республика, 1994. – 527 с. (Мыслители XX в.). – С.237.
4. Риккерт П. Философия жизни / П. Риккерт – К.: Ника-Центр. –1998. – 512 с.
5. Карпенко З. С. Аксиологічна психологія особистості / З. С. Карпенко. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2009. – 512 с.
6. Гулыга А. В. Принципы эстетики / А. В. Гулыга. – М.: Изд-во политической литературы, 1987. – 286 с.
7. Анисимов С. Ф. Духовные ценности [Текст]: производство и потребление / С. Ф. Анисимов. – М.: Мысль, 1988. – 255 с.
8. Диденко В. Д. Искусство. Духовная культура. Философия / В. Д. Диденко – Алма-Ата, 1990. – 199 с.
9. Гаврилюк В. В., Трикоз Н. А. Динамика ценностных ориентаций в период социальных трансформаций // Социс-2002 . – № 1. – С. 98.

Реферат

Аксиогенез представлений учащихся ПТУЗ о профессиональном успехе

Валерий Орлов,

доктор педагогических наук, профессор, ведущий научный сотрудник лаборатории профессиональной карьеры Института профессионально-технического образования НАПН Украины

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: представление об успехе, аксиология, аксиогенез, смысл жизни, профессиональный успех, учащиеся ПТУ, преподаватели

В статье речь идет об изменениях в ценностных ориентациях человека, в частности, представлениях о профессиональном успехе учеников и преподавателей ПТУ. Эти представления рассматриваются автором как особая форма активности в поисках смысла жизни, смысла учебной и профессиональной деятельности, характерной для профессионального становления в личностном развитии учащихся ПТУ, будущих специалистов в различных отраслях производства.

Существует множество концепций ценностей. Ценность, как утверждают мыслители, полифункциональна. Категорию «ценность» часто используют вместе с понятиями «успех», «благо», «идеал», «эталон» и др. Различные признаки, объединены в категорию «ценность». Для автора задача состояла в выделении универсальных признаков, хранящихся в виде ценностного отношения в представлениях преподавателей и учащихся о профессиональном и жизненном успехе.

В Украине представление молодежи о жизненном и профессиональном успехе формируется в условиях обновления окружающей среды, изменений в иерархической структуре жизненных ценностей личности и, как результат, противоречивости системы ценностей, детерминирующих успех. Ценностные представления, в свою очередь, закономерно отражают доминирующую в обществе систему ценностей как показателя развития культуры и общества. Изучение ценностей молодежи относительно профессионального успеха позволяет выявить степень ее адаптации к новым условиям, определить инновационный потенциал, влияние на развитие украинского общества в будущем.

Формирование у учащихся ПТУ представлений о профессиональном успехе требует создания специальных педагогических условий, необходимых для повышения степени субъектности будущего рабочего посредством раскрытия его потенциальных возможностей и активизации внутренних личностных ресурсов, способствует успешному профессиональному самоопределению, проектированию и реализации личной профессиональной перспективы в будущем.

Моделируемый процесс педагогического сопровождения формирования в ученика

представлений о профессиональном успехе в процессе жизненного и профессионального самоопределения рассматривается автором как содействие в раскрытии его потенциальных возможностей и ресурсов и является открытой педагогической системой, которая предусматривает осуществление различных видов и форм деятельности субъектов в специально организованном социальном и образовательном пространстве с целью профориентационного взаимодействия, профессиональной подготовки и профессионального становления.

Abstract Axiogenesis of vocational students' ideas about professional success

Valeriy Orlov,

D. Sc. In Pedagogy, professor, Leading research fellow

of the Laboratory for professional career

Institute of vocational education and training of the National Academy of

Pedagogical Sciences of Ukraine

KEY WORDS: idea of success, axiology, axiogenesis, purport of life, professional success, vocational school students, teachers

The article deals with changes of human ideas about values, specifically ideas about professional success of students and teachers of vocational schools. The author considers these ideas to be a particular form of activity in search of purport of life, meanings of academic and professional activities that are typical for personal development of VET schools students and future professionals in different industries.

There are a number of concepts and typologies of a value. According to some thinkers a value is polyfunctional. The category "value" is often used along with such concepts as "success", "welfare", "ideal", "standard", "norm" and others. Thus, science takes advantage of different features that are combined by the category "value". The author's objective was to differentiate universal characteristics that are understood as valuable attitudes to teachers' and students' ideas about professional and life success.

In Ukraine, the idea of young people about life and professional success is formed in conditions of habitat renewal, changes in the hierarchy of life values of a person, and as a result of contradictions of value systems that determine the success. Value ideas, in their turn, naturally reflect the dominant in a society value system being an indicator of culture and society development. The study of young people's values concerning their professional and life success enables to reveal a degree of their adaptation to the new conditions, to determine their potential for innovations that will influence the development of Ukrainian society in the future.

Formation of vocational school students' value ideas about professional success requires an establishment of pedagogical conditions that are essential for improving the extent of subjectivity of future workers by means of disclosing their potential and acceleration of personal resources promoting successful professional self-determination, design and implementation of personal professional prospects for the future.

The simulated process of formation of pedagogical support as regards students' ideas about professional success in the process of life and professional self-determination is considered by the author as assistance in discovering potential resources and as an open educational system that involves various types and forms of activity of actors in specially organized social and educational environment for the purpose of career-oriented cooperation, training and professional development.

References

1. Anisimov S. F. (1988) *Dukhovnye tsennosti: proizvodstvo i potrebleniye.*

[Spiritual values: production and consumption]. Moscow: Mysl. (in Russian).

2. Gavriilyuk V. V., Trikoz N. A. (2002) Dinamika tsennostnykh oriyentatsy v period sotsialnykh transformatsy [The dynamics of value orientations in the period of social transformation]. Sotsis, Issue 1, p. 98. (in Russian).

3. Gulyga A. V. (1987) Printsipy estetiki [Aesthetics principles]. Moscow: Izd-vo politicheskoy literatury. (in Russian).

4. Didenko V. D. (1990) Iskusstvo. Dukhovnaya kultura. Filosofiya [Art. Spiritual culture. Philosophy]. Alma-Ata. (in Russian).

5. Karpenko Z.S. (2009) Aksiologichna psikhologhiia osobystosti [Axiological

personality psychology]. Ivanofrankivsk:

Lileya-NV. (in Ukrainian).

7. Rikkert G. Filosofiya zhizni (1998) [Philosophy of life]. Kyiv: Nika-Tsentr. (in Russian).

8. Frankl V. (1990) Chelovek v poiskakh smysla [Man's search for meaning]. Moscow: Progress. (in Russian).

9. Ekzyuperi de S. (1957) Nochnoy polyot. Planeta lyudey [Night Flight. Terre des Hommes]. Moscow: Gospolizdat. (in Russian).

10. Yaspers K. (1994) Smysl i naznacheneye istorii [The meaning and purpose of history]. Moscow: Respublika. (in Russian).